

Háskóli Íslands
Hugvísindasvið
Danska

Oversættelse af Naja Marie Aidts
Som englene flyver

Ritgerð til BA-prófs í dönsku
Hafrún Elma Símonardóttir
Kt.: 260779-3709
Leiðbeinandi: Þórhildur Oddsdóttir
Mái 2015

Ágrip

Hugmyndin að þessari ritgerð kviknaði eftir að hafa lesið smásöguna *Som englene flyver* eftir dönsku skáldkonuna og rithöfundinn Naja Marie Aidt. Sagan birtist í smásagnasafninu *Vandmærket*, sem kom fyrst út árið 1993, en hún er skrifuð í naumhyggjustíl, en það á einnig við um hinar sögurnar sem birtust í smásagnasafninu. Naja Marie Aidt hefur hlotið ýmis bókmenntaverðlaun fyrir skrif sín, svo sem Beatrice prisen, Kritikerprisen og Nordisk Råds Litteraturpris.

Ritgerð þessi skiptist í þrjá hluta, þ.e. fræðilegan hluta, þýðingu á smásögunni *Som englene flyver* eftir Naja Marie Aidt og svo að lokum greiningu.

Í fræðilega hlutanum fjalla ég um þær kröfur sem gerðar eru til þýðandans, bæði af honum sjálfum en einnig af samfélaginu, eins og t.d. að vera trúr frumtextanum og halda aftur af eigin skoðunum. Þá skilgreini ég helstu hugtökin innan þýðingarfræðinnar, ásamt því að fara yfir þær aðferðir sem þýðandinn getur notast við í þýðingarferlinu og þau vandamál sem hann getur staðið frammi fyrir, en þar ber helst að nefna orðtök og orðatiltæki, myndmál, falska vini og sérnöfn.

Annar hluti ritgerðarinnar er þýðing af smásögunni *Som englene flyver*, en þar legg ég áherslu á að stíll og boðskapur frumtextans komist til skila í hinum nýja texta, svo að hinir íslensku lesandur geti upplifað sömu áhrif textans og þeir dönsku. Við þýðinguna notast ég við þýðingarfræðikenningar sem henta naumhyggjustíl, en ég tók þá ákvörðun að halda mig eins þétt upp að frumtextanum og mögulegt var og þ.a.l. að nota orðréttu þýðingaraðferð eins mikið og hægt var.

Í þriðja hluta ritgerðarinnar fer ég yfir þýðinguna og þær aðferðir sem ég notaðist við í þýðingarferlinu. Ég geri grein fyrir þeim vandamálum sem upp komu og útskýri hvernig og hvers vegna ég leysti þau eins og ég gerði. Í lokin er stutt samantekt á efni ritgerðarinnar sem og upplifun mín af þýðingarferlinu sjálfu.

Indholdsfortegnelse

Indledning	1
Oversættelsesteori	3
Hvad kræves der af en oversætter?	3
Oversættelsesforløbet	4
Analyse af originalteksten	4
Oversættelsesmetoder.....	5
Global og lokal oversættelsesstrategi	6
De direkte oversættelsesstrategier	7
De indirekte oversættelsesstrategier	8
Problematiske elementer	9
Faste udtryk og idiommer.....	9
Falske venner.....	10
Billedsprog	10
Oversættelse af proprier	10
Denotation og konnotation	11
Ironi, humor og bandeord.....	11
Interferensfejl	12
Forfatteren og hendes skrivestil	12
Oversættelse af Naja Marie Aidts: <i>Som englene flyver</i>	14
Eins og englarnir fljúga.....	14
Analyse	26
Tekstfunktion	26
Oversættelsesmetode	26
Globalisering og lokalisering	27
Ordklasseskift.....	28
Ækvivalens	28
Faste udtryk og idiommer.....	29
Falske venner.....	30
Billedsprog	30
Denotation og konnotation	31
Ironi, humor og bandeord.....	31
Slang.....	32
Andre overvejelser	33
Køn	33
Stå, sidde og ligge	33
Omskrivning.....	34
Sammenfatning	35
Litteraturliste	37

Indledning

Oversættelser ser vi overalt i vores globale samfund, i fjernsynet ser vi både film og reklamer, med undertekster eller hvor talen er blevet dubbet. Nyheder og musik får vi også en del af fra andre sprog og der har nok aldrig været så mange oversatte bøger som nu. Men hvad skal der til, for at en oversættelse kan blive god? Først og fremmest skal oversætteren have udmærket kendskab og forstand på begge sprog, fordi uden forståelse bliver oversættelsen umulig (Buhl, 2005: 18). Det er meget uheldigt hvis den oversatte tekst ikke indebærer den samme mening som i den oprindelige tekst, dvs. hvis teksten ikke indeholder den samme budskab som forfatteren havde i sinde. I værste tilfælde kan der være tale om at oversætteren har ødelagt værket.

Buhl forklarer hvordan oversættelse fra et sprog til et andet samtidig kan være overførsel af kultur, fordi i forskellige kulturer ligger diverse ord og udtryk over de forskellige begreber. Hvis de to sprog har meget tilfælles og er nogenlunde på samme niveau kulturelt og udviklingsmæssigt behøver der ikke at opstå de helt store problemer. Men i de tilfælde hvor der er en stor forskel på sprogene kan der forekomme vanskeligheder hvor oversætteren bliver nødt til at forklare tingene fordi der ikke findes et begreb til det han ville oversætte. I sådan en situation kan oversættelsen snarere ligne en forklaring end en oversat tekst (Buhl, 2005: 24-25). Dansk og islandsk er sprog som ligner hinanden en del, både i skrift og tale. Sprogene er nær beslægtet, så mange ord ligner hinanden eller er ens. Kulturelt ligger landene også rimeligt tæt så de har meget tilfælles, selvom der alligevel er en del forskel på de to sprog.

Da jeg begyndte på min uddannelse, i september 2011, havde jeg slet ikke overvejet hvad min BA-opgave skulle handle om, når jeg blev færdig med min uddannelse. Men pludselig var årene gået og jeg skulle til at vælge emne. Efter mange overvejelser faldt valget på oversættelse af en skønlitterær tekst. Efter at have deltaget i et kursus i oversættelse i Islands Universitet blev min interesse for oversættelse for alvor vækket, da jeg syntes det var et enormt spændende tema.

På mit første semester havde jeg samtidslitteratur. På kurset læste vi bl.a. mange minimalistiske noveller, og én af dem blev jeg meget rørt af, så meget at jeg kom til at læse den flere gange i løbet af min uddannelse. Novellen er skrevet af Naja Marie Aidt og hedder *Som englene flyver*. Den er hentet fra Aidts første novellesamling, *Vandmærket* der udkom i

1993. Novellen er realistisk, men samtidig en surrealistisk fortælling, der handler om narkomani, ensomhed og døden.

Novellen kan virke provokerende på læseren fordi emnet er et af samfundets store tabuer, der ikke normalt bliver diskuteret. Derfor tænkte jeg at det ville være en god udfordring at oversætte den til islandsk, hvor jeg ville gøre mit ypperste for at holde forfatterens minimalistiske stil og forsøge at sige så meget som muligt ved at skrive så lidt som muligt.

Jeg tror at en historie som denne kunne godt finde sted i et land som Island, blandt de misbrugere som bor her, så derfor kunne den være genkendelig for den islandske læser.

Denne opgave består af tre overordnede dele. Den første er teoretisk del, hvor jeg vil gøre rede for de forskellige metoder inden for oversættelse og de teorier som oversætteren kan benytte i sit arbejde, samt de faldgruber oversætteren kan møde i sit arbejde. Første del slutter så med et afsnit om forfatteren og hendes stil. Anden del indeholder oversættelsen af selve novellen, hvor jeg vælger at bruge fodnoter til begrundelse af mine valg af bestemte ord eller vendinger. I tredje del vil jeg lave en analyse af originalteksten, gennemgå de metoder jeg bruger, samt diskutere de problemer jeg stødte på i mit arbejde og til sidst kommer der konklusion.

Oversættelsesteori

“Fransk er meget nemt - Hest hedder cheval, og saadan er det hele vejen igennem!” (Øveraas, 2014: 21). Dette citat skulle efter sigende komme fra Storm P. Det er sjovt, især for oversættere, fordi det viser den udbredte opfattelse at “oversættelse blot er at udskifte et ord på ét sprog med det tilsvarende ord på det andet sprog” (Øveraas, 2014:21). Men så nemt er det jo heller ikke og det ved alle dem der har prøvet at oversætte en tekst. Oversættelse drejer sig nemlig om noget andet og mere end kun at oversætte ordret fra et ord til et andet. Den som oversætter er nødt til at have forstand på og en stor viden i forhold til begge sprog for at teksten skal blive forståelig for den der kommer til at læse den.

Hvad kræves der af en oversætter?

Der er tre ting som aldrig kan undværes hvis en oversættelse skal være vellykket. For det første skal oversætteren være temmelig flydende i det sprog han oversætter fra. Han bliver nødt til at kunne udtrykke sig tilstrækkeligt på sit eget modersmål og så skal han have et godt kendskab og viden til emnet i teksten han skal oversætte. Men selvom disse tre ting er på plads, sikrer det ikke en god oversættelse fordi oversætteren bliver også nødt til at tolke teksten. Og hvis teksten bliver fortolket på en anden måde end forfatteren havde tænkt sig, kan der næppe være tale om en vellykket oversættelse (Eysteinnsson, 1996: 108).

En oversætter må sørge for at originalteksten ikke mister sin stil i oversættelsesforløbet. Endvidere bør han være forsigtig med at hans egne holdninger og meninger aldrig kommer til at skinne igennem i den oversatte tekst. Ethvert menneske har sin egen idiolekt og det samme gælder selvfølgelig med oversættere. Derfor bliver oversætteren nødt til at være ekstra forsigtig i sit arbejde, så han ikke kommer til at sætte sin egen personlige stil og præg på målteksten. I denne sammenhæng må han derfor være opmærksom på ikke at anvende sine yndlingsudtryk for meget og sørge for at bruge varieret sprog i sin oversættelse (Buhl, 2005: 71-72). Det samme gælder med eventuelle fordomme, som oversætteren muligvis har til emnet, men de må selvfølgelig heller ikke skinne igennem i oversættelsen (Buhl, 2005: 34).

En oversætter bliver nødt til at være opmærksom på at der hele tiden kommer nye ord ind i sproget og nye emner, som han skal være bevidst om og opmærksom på. Han bliver også nødt til at overveje, at sprog (både det, der skal oversættes fra og til) er i konstant udvikling og forandrer sig hele tiden, ordenes betydning skrider og normerne ændres (Øveraas, 2014: 22). I dag er oversættelseskritik af skønlitterære værker velkendt, blandt de

mange kritikere, fordi både de originale værker samt de oversatte værker er lettilgængelige. Dette behøver dog ikke at være så slemt, fordi kritik af en oversættelse kan gøre én til en bedre oversætter, fordi oversættelseskritik er et vigtigt led mellem oversættelsesteori og -praksis (Buhl, 2005: 35).

Til sidst må det nævnes at oversætteren skal kende de forskellige metoder der kan anvendes i oversættelsesprocessen. Der kommer altid til at opstå problemer under forløbet og da hjælper det at kende de værktøjer som kan bruges. Oversættelsesteorien kan hjælpe oversætteren til at se hvor problemerne kan opstå i teksten og hvordan oversætteren kan løse de forskellige problemer (Buhl, 2005: 13).

Oversættelsesforløbet

Når man begynder på en oversættelse er det en god idé at læse teksten grundigt igennem, inden man går i gang, og laver en analyse af den. Oversætteren må tolke teksten, for at finde frem til dens betydning og være sikker på at forståelsen af teksten er korrekt. I oversættelsen er det nemlig også vigtigt at betydningen af teksten overføres fra det ene sprog til det andet, ikke kun ordene (Øveraas, 2014: 28). Oversætteren skal ligeledes afgøre hvem afsenderen af teksten er og hvem modtageren er, hvad forfatteren vil med teksten, om den skal være oplysende eller om den skal påvirke læseren og hvordan konteksten ser ud (Buhl, 2005: 65).

Når oversætteren har lavet en grundig analyse af teksten skal han kunne vurdere hvilken genre og stil der er tale om. Han undersøger også om der anvendes idiomer, billedsprog, faste vendinger m.m., fordi det er meget vigtigt at få det med i oversættelsen. Han må ligeledes finde ud af om der er nogle særlige træk i teksten, f.eks. sproglige træk. Det kan være specielle udtryk med jargon og/eller slang, sproget kan være formelt eller uformelt, og der kan være tale om humoristiske træk eller ironiske træk. Og hvis der findes nogle af de træk, skal oversætteren vurdere sin egen viden om og indsigt i emnet (Buhl, 2005: 67).

Analyse af originalteksten

Lita Lundquist forklarer hvordan en oversætter skal følge tre faser for at oversættelsen kan blive vellykket:

Fase 1: analyse af originalteksten

Fase 2: overførsel af originalteksten til måltekst

Fase 3: revision af målteksten (Lundquist, 2007: 26)

Som før nævnt skal oversætteren først og fremmest lave en grundig analyse af originalteksten. Formålet med analysen er for oversætteren at forstå teksten, hvad den handler om og hvilke beskeder den skal overføre til læseren. Hvis teksten ikke er blevet forstået rigtigt er det næsten ikke muligt at oversætte den til en forståelig tekst for læseren. I analysen af originalteksten skal oversætteren forstå forskellige ting. Han skal forstå hvad teksten handler om og emnets tilhørsforhold i en større omkreds, dvs. om det er en tekst der handler om samfundsforhold eller om det måske er en politisk tekst. Det er meget vigtigt for oversætteren at indse det, fordi han skal hente ordforrådet i det emneområde teksten tilhører.

Dernæst skal oversætteren prøve at gennemskue forfatterens holdning til emnet, for at afgøre om han er objektiv, neutral eller måske subjektiv. Det er meget vigtigt at videregive forfatterens holdning korrekt, fordi det ville være tegn på et dårligt arbejde hvis den oversatte tekst ville f.eks. være negativ, hvis originalteksten var positiv. På samme måde forklarer Lundquist hvor uheldigt det ville være hvis tekstens "argumentative retning" ville være misforstået på den måde at oversætteren ville styre læseren mod den modsatte konklusion end den oprindelige tekst gjorde (Lundquist, 2007: 26).

Dernæst på listen er formålet med teksten, dvs. oversætteren skal kunne forstå forfatterens hensigt med teksten. Derefter må oversætteren kunne sætte sig ind i de fundamentale stiltræk og stilniveau forfatteren bruger og til sidst nævner hun at oversætteren må se på tekstens grad af variation og kohærens mellem sætningerne (Lundquist, 2007: 27).

Hvis oversætteren er bevidst om den ovennævnte liste siger Lundquist at: "Det er denne forståelse af teksten, som sammen med en fintfølelse fornemmelse af tekstens stiltone er en forudsætning for en vellykket oversættelse" (Lundquist, 2007: 27).

Oversættelsesmetoder

Der er forskellige metoder en oversætter kan vælge imellem inden han starter på sit arbejde.

Her er der tale om to hovedmetoder:

- *semantisk* metode der indebærer en "ord til ord" oversættelse
- *kommunikativ* metode er en oversættelse hvor budskabet er det vigtigste og der ikke bliver taget så stort et hensyn til originaltekstens ordlyd.

Herunder har vi så:

- *kognitiv* metode er når oversætteren omskriver originalteksten til en mere -forståelig tekst, inden han går i gang med oversættelsen

- *komponentanalyse* er når ordene bliver delt op i betydningselementer
- oversættelse af *billedsprog*. Der findes faktisk ikke en egentlig metode til oversættelse af den slags, men oversætteren må finde ud af om der findes et tilsvarende billede i målteksten, som det er i originalteksten (Buhl, 2005: 70-71).

I de fleste tilfælde er semantisk oversættelse den ideelle, hvis den overhovedet er mulig, men “frem for alt skal oversættelsen være naturlig og må ikke virke “oversat”” (Buhl, 2005: 122).

Jeg vil dog nævne at ikke alle er enige i at den semantiske metode er den bedste og mange synes derimod at oversættere i større grad må se på helhedsbilledet i teksten. Øveraas forklarer hvordan en ord for ord oversættelse ikke altid er den korrekte, selvom det ofte ser sådan ud:

Som uerfaren oversætter kan man nemt føle, at en meget direkte ord-for-ord oversættelse er mere sikker og mere korrekt, end en friere oversættelse er. Men det forholder sig tit lige modsat, fordi det jo ikke er ord, man oversætter, men *betydninger*. At teksten flyder godt og overhovedet giver mening er også en vigtig del af dens samlede betydning (Øveraas, 2014: 120).

En oversættelse der er blevet oversat meget ordret kan nemlig komme til at klinge unaturligt og ikke-mundret. Det kalder hun “en undersættelse” (Øveraas, 2014: 119). Hun siger at: “En undersættelse kan altså være forståelig, men grimtklingende og kluntet, en undersættelse kan ved første øjekast virke forståelig, men give en komisk fejl betydning, og en undersættelse kan være direkte uforståelig” (Øveraas, 2014: 119). Ved at aflevere en oversat tekst med sådan nogle fejl, kan oversætteren komme til at fremstå som uprofessionel, overilet og uforsigtig i sit arbejde.

Det bedste resultat fås, når oversætteren holder sig så tæt op ad originalteksten som muligt, men samtidig er bevidst om at overføre tekstens budskab til målteksten. Buhl vil nemlig mene at en oversætter ikke bare kan vælge om han vil oversætte en tekst efter den semantiske metode eller den kommunikative metode, fordi i næsten alle tilfælde bliver han nødt til at veksle mellem de to metoder, fordi de supplerer hinanden. Men det er selvfølgelig altid teksttypen der spiller den afgørende rolle (Buhl, 2005: 122).

Global og lokal oversættelsesstrategi

Global strategi er det når “oversætteren skal have oversigt over teksten i sin helhed og på det grundlag danne sig en overordnet strategi for hvordan teksten skal virke i den nye situation”

(Lundquist, 2007: 36). Oversætteren er nødt til at træffe et valg om hvor tæt op ad originalteksten han vil lægge sin oversættelse, om han vil bruge ordret oversættelse frem for fri oversættelse, trofast oversættelse frem for troløs oversættelse, formel oversættelse frem for funktionel oversættelse, eller sproglig oversættelse frem for kommunikativ oversættelse. I denne forbindelse kan vælges imellem to typer af oversættelser, en imitativ og en funktionel oversættelse (Lundquist, 2007: 36-37).

Ved en imitativ oversættelse søger oversætteren at gengive originaltekstens tone, stil og virkemidler. Formålet med denne metode er at give den nye læser den samme oplevelse som originallæseren fik. Hvis originaltekstens forfatter er en autoritet inden for litteratur, vil imitativ oversættelse hyppigst være brugt. Det samme gælder for afsendere inden for videnskabelig og politisk autoritet, hvis “tanke og udtryk hænger så tæt sammen, at de ikke kan skilles ad” (Lundquist, 2007: 37).

Ved oversættelse af fagsproglige tekster, f.eks. brugstekster og instruktionsbøger, vil funktionel oversættelse jævnlig være brugt. Funktionel oversættelse forstås som en oversættelse, der skal sikre at den oversatte tekst, målteksten, opfylder den samme, eller en anden funktion i den nye sammenhæng. Med andre ord, oversætteren skal tænke over hvilke beskeder han vil sende over til læseren, fordi det er ham der skal bestemme oversættelsens udformning, hvor meget der behøver at være forklaret og hvor meget der kan blive overladt til læseren at tolke (Lundquist, 2007: 37).

Oversættelse drejer sig om at vælge, eller måske nærmere at fravælge, fordi en oversætter kommer til at stå overfor flere forskellige valg i sit arbejde. Han skal vælge hvilke metoder han bruger, samt strategier, hvilke ord og sætningsdele han skal vælge i oversættelsen, ikke at forglemme alle de problematiske elementer han står overfor, for at kunne aflevere et tilfredsstillende arbejde. Ifølge Lundquist kan oversættelse betragtes som “en opgave i problemløsning, hvor man står over for valg mellem flere alternativer” (Lundquist, 2007: 44). I denne sammenhæng gennemgår hun to oversættelsesstrategier, som hun deler op i de *direkte* oversættelsesstrategier og de *indirekte* oversættelsesstrategier. Inden for de indirekte skelner hun endvidere imellem oversættelser, der er obligatoriske og oversættelser der er fakultative.

De direkte oversættelsesstrategier

De direkte oversættelsesstrategier har tre undergrupper, der kaldes lån, oversættelseslån og ordret oversættelse.

- *Lån* kaldes det når ord overføres uforandret fra originalsproget til målsproget, ligesom *tequila* eller *berufsverbot*. Ved at beholde låneordet uforandret i målsproget, bevares en vis kolorit og dermed spor af ordets oprindelse (Lundquist, 2007: 44-45).
- *Oversættelseslån* er når oversætteren låner konstruktionen, men oversætter hvert ord (Lundquist, 2007: 45). Et eksempel på det er ordet “lommepege” der oversættes til “vasapeningar” på islandsk.
- *Ordret oversættelse*, eller ord for ord oversættelse, er den ideelle oversættelse, hvis den overhovedet er mulig. Den er dog i fleste tilfælde kun mulig hvis sprogene, der skal oversættes imellem, har et parallel opbygget ordforråd og den samme sætningsstruktur (Lundquist, 2007: 45). Et eksempel på en sætning der har den samme sætningsstruktur på dansk og islandsk er “Vi skal se fjernsyn i aften” som oversættes til “Við ætlum að horfa á sjónvarp í kvöld”.

De indirekte oversættelsesstrategier

Ordklasseskift, synsvinkelskift, ækvivalens og tilpasning hører alle til de indirekte oversættelsesstrategier.

- *Ordklasseskift* er når oversætteren udskifter en ordklasse eller et sætningsled med en anden ordklasse eller en anden sætningsled. I nogle tilfælde kan ordklasseskift være obligatoriske, fordi “målsproget ikke har den samme konstruktion som udgangssproget” (Lundquist, 2007: 46).
- *Synsvinkelskift* kaldes det når oversætteren ændrer synsvinklen i sin oversættelse. Det er f.eks. når en negativ konstruktion bliver ændret til en benægtet positiv eller omvendt (Lundquist, 2007: 47).
- *Ækvivalens* er når oversætteren vælger et helt andet udtryk, der svarer til det samme, i den samme situation. Denne procedure bliver hyppigst brugt for faste udtryk eller idiomatiske udtryk, der har en “mere eller mindre billedlig betydning” (Lundquist, 2007: 47). Når man taler om at opnå den samme ækvivalens mellem originalsproget og målsproget, betyder det at en ytring skal have den samme betydning i målsproget som den havde i originalteksten. Eksempel på dette er når det danske udtryk “falde af i svinget” bliver oversat til “heltast úr lestinni” på islandsk (Frasar.net, 2015).
- *Tilpasning* er den sidste af de indirekte oversættelsesstrategier og der er vi kommet helt ud på oversættelsens overdrev, eftersom vi fjerner os både fra selve udtrykket samt indholdet. Ifølge Lundquist gælder denne procedure især når der er tale om

“stærkt situationsbestemte og kulturbundne udtryk, som er for fjerne for målgruppens læsere til at de umiddelbart kan overføres som lån” (Lundquist, 2007: 47-48). Lundquist nævner et klassisk eksempel, men som hun ikke mener er helt troværdigt. Det er når “Guds lam” fra Bibelen skulle være oversat til “Guds sæl” på grønlandsk (Lundquist, 2007: 48).

De ovennævnte oversættelsesstrategier, både de direkte og de indirekte, er eksempler på de lokale valg, en oversætter kan stå overfor i sit arbejde. De må dog endvidere bruges til at kommentere, beskrive eller kritisere de oversættelser som allerede eksisterer (Lundquist, 2007: 48).

Problematiske elementer

I oversættelse kan der hyppigt forekomme forskellige fælder eller problematiske elementer, der gør arbejdet mere vanskeligt for oversætteren, skønt han har godt styr på alle de oversættelsesstrategier og metoder der er blevet forklaret foroven. Jeg vil nu redegøre for nogle af disse fælder, og de fleste af dem har jeg valgt med hensyn til de problemer som jeg blev udsat for i min oversættelse af *Som englene flyver*.

Faste udtryk og idiomer

Faste udtryk, eller idiomer, hedder det, når man bruger ord eller ordforbindelse for udtryk, der kan betyde noget helt andet end deres bogstavelige betydning siger. Formuleringen af disse udtryk er nogle gange helt ulogisk og derfor kan man som regel ikke oversætte dem direkte (Øveraas, 2014: 63).

Det er meget vigtigt at oversætteren har en god viden på begge sprog, så han kan gennemskue om originalteksten indeholder faste udtryk og idiomer. Ofte kan de faste udtryk og idiomer slet ikke findes uden en grundig analyse af teksten og det er først når de er blevet gennemskuet at oversætteren kan gå i gang med at undersøge om de faste udtryk og idiomer har nogle tilsvarende på målsproget. I disse tilfælde må oversætteren være opmærksom på, at det er meget sjældent den bogstavelige betydning der er vigtig, f.eks. når man oversætter “a black eye” til “et blå øje” er farven ligegyldig, eller om det “står ned i stænger” eller regner “cats and dogs”, er lige meget, fordi det er den overførte betydning der skal formidles til læseren (Øveraas, 2014: 67).

Falske venner

Falske venner er ord der ligner hinanden i forskellige sprog, men betyder noget helt forskelligt. De kan lyde ens, endda staves mere eller mindre ens, men betydningen er ikke den samme, f. eks. ordene “vær” (vær sød at række mig saltet) og “vej”. Det kan være nemt at gå i denne fælde og oversætte en falsk ven til det, ordet ligner, i stedet for at oversætte det til den rigtige betydning. For at undgå denne fælde, må oversætteren passe på ikke at være for sikker i sin sag, og være opmærksom på usædvanlige formuleringer i sin oversættelse (Øveraas, 2014: 78). Et klassisk eksempel på en falsk ven, er når det danske ord *krydsild* blev oversat til *kryddsíld* på islandsk. Ordet krydsild er nemlig dannet af “kryds” og “ild”, så det har selvfølgelig ikke noget med den islandske krydrede sild (kryddsíld) at gøre (Pálsson, 1988: 15).

Billedsprog

I skønlitteratur er tit og ofte brugt billedsprog, der sætter sit præg på teksten og helhedsbilledet. Formålet med billedsprog kan være at give læseren en dybere forståelse af emnet, samt at pynte på teksten. Buhl mener at: “det sproglige billede symboliserer vores mening med budskabet. Det er så op til modtageren at gennemskue betydningen af det anvendte billede” (Buhl, 2005: 112).

I forbindelse med billedsprog må oversætteren undersøge om der findes et tilsvarende billede på målsproget, som kan bruges i oversættelsen. Hvis det ikke findes, bliver oversætteren nødt til at gøre sit yderste til at gengive meningen, på trods af at oversættelsen kan komme til at miste noget af sin æstetik (Buhl, 2005: 113).

Oversættelse af proprier

Proprier kan være navne på mennesker og institutioner, det kan være tale om geografiske navne, stednavne og mange andre navne. Hovedreglen i oversættelse siger at proprier ikke bør oversættes, fordi at i grunden er de egennavne og derfor kan de egentlig ikke hedde andet end de hedder “i forvejen” (Buhl, 2005: 132).

Undtagelsen fra denne regel er bl.a. forkortelser, der har betegnelser på andre sprog, f.eks. FN ((de) forenede nationer) der hedder på islandsk SP (Sameinuðu þjóðirnar), og proprier som har officielle navne på forskellige sprog, f.eks. Bornholm der på islandsk hedder Borgundarhólmur. Når man arbejder med en oversættelse er det derfor meget vigtigt altid at

undersøge om et egennavn har et tilsvarende navn i målsproget, for ellers risikerer man at fejloversætte egennavne, enten ved at oversætte dem til noget der ikke eksisterer i målsproget eller slet ikke at oversætte dem (Øveraas, 2014: 89).

Denotation og konnotation

Alle ord har en grundbetydning eller bogstavelig betydning, der også kaldes ordets denotative betydning. Men ord har også en eller flere underbetydninger, dvs. konnotative betydninger. En teksts stilleje kan være præget af slang, formelt eller uformelt sprog, eller måske ord og sætninger der er typiske for en bestemt samfundsgruppe (Øveraas, 2014: 111). Derfor er det vigtigt for en oversætter at kende sætningernes konnotative betydning, for at kunne overføre den rigtige betydning i konteksten til læseren.

Det er nærmest umuligt at have en perfekt fornemmelse for stilleje i et sprog, der ikke er ens modersmål. Så når man skal til at analysere et stilleje, kræver det at man tjekker ord og udtryk efter med omhu, for at være sikker på at man oversætter til tilsvarende i målsproget. Men for at kunne oversætte til et tilsvarende stilleje, kræver det også at oversætteren har en stor indsigt i målsproget og det er ikke givet at han har det, selvom det er hans modersmål (Øveraas, 2014: 112-113).

Det er især i direkte tale, f.eks. i form af citater, at oversætteren kan falde i grøften og overdrive eller underdrive sproget. Dette kan resultere i “en oversættelse, der fx får afsenderen til at fremstå mere eller mindre grov, end vedkommende var, og det er især problematisk, hvis teksten er citat” (Øveraas, 2014: 114).

Ironi, humor og bandeord

Disse træk findes hyppigt i skønlitterære tekster og de kan skabe vanskeligheder, da de kan være svære at oversætte. Hvis nogle af disse træk findes i originalteksten er vigtigt at beholde dem i målteksten, for ellers er der mulighed for en misforståelse. Men det kan være lettere sagt end gjort, at beholde disse træk, fordi hvis der f.eks. findes ironibærende elementer i en tekst, er det ikke sikkert at en direkte oversættelse til målsproget også vil være ironibærende. Måske bliver oversætteren nødt til at “trække lidt fra” eller “lægge lidt til” (Buhl, 2005: 68).

Bandeord og grove bemærkninger er også noget der kan forårsage at oversætteren bliver nødt til at lægge hovedet i blød, fordi det kan være svært at vurdere hvilke ord skal vælges på målsproget. Det er forskellige vaner i alle sprog, hvad angår bandeord og derfor

lægger ikke alle den samme bemærkning i de samme ord. I nogle sprog bruges bandeord der er metaforer for djævelen, hvor der i andre sprog bliver lagt mere vægt på afføring eller pornografi. Erfarne oversættere laver ofte en liste med de forskellige bandeord, både fra originalsproget og målsproget, hvor de kan vælge ækvivalent ord, til de bandeord der skal oversættes. Det bliver dog svært at påstå at én oversættelse af bandeord er mere rigtig end en anden, fordi folk har meget forskellige opfattelser af bandeords betydning (Pálsson, 1988: 35).

Interferensfejl

Interferens kaldes det når sproglige mønstre, d.e. grammatiske mønstre, syntaktiske mønstre eller leksikalske mønstre, bliver overført fra det ene sprog til det andet. Dette kan resultere i nogle store oversættelsesfejl, nemlig interferensfejl.

Denne type oversættelsesfejl kan forekomme hos selv de mest erfarne oversættere, fordi man laver dem ubevidst (Buhl, 2005: 123).

Nu har jeg gennemgået de forskellige problematiske elementer og oversættelsesfælder, man kan være udsat for, når man skal oversætte en tekst. Det er klart at oversættelse ikke er et nemt arbejde, der kan klares i en håndvending. Det kræver en del spekulation i forbindelse med valg og fravalg af ord og udtryk. Selvom man tror at oversættelsen kommer til at være et let arbejde, fordi sprogene der skal oversættes imellem, har en parallel opbygning eller lignende ordforråd, så kommer der altid til at opstå problemer.

At blive en god oversætter er heller ikke noget der sker i en håndvending. Det er en lang og anstrengende proces og oversætteren skal opfylde en lang række kriterier, inden han bliver anskuet som en god oversætter. Men hvis man ønsker at blive en god oversætter, kan man få en vældig interessant arbejde (Buhl, 2005: 36).

Forfatteren og hendes skrivestil

Naja Marie Aidt er en dansk digter og forfatter. Hun er født i Grønland den 24. december 1963. Hun debuterede i 1991 med sin digtsamling *Så længe jeg er ung*. Hun har siden skrevet digte, noveller, børnebøger, sange, dramatik, manuskript til en film, samt en roman. Aidt har modtaget forskellige litteraturpriser, bl.a. Martin Andersen Nexø prisen, Beatrice prisen,

Kritikerprisen og Nordisk Råds Litteraturpris for samlingen *Bavian* fra 2006 (Madsen og Vindum, 2012).

Novellesamlingen *Vandmærket* fik meget ros da den blev udgivet i 1993, og *Som englene flyver* er den første og største novelle i samlingen. Christensen beskriver Aids fortællinger i *Vandmærket* på følgende måde:

Det er samlingens vandmærke, at Aids formår at lade det nøgternt genkendelige og det grotesk realistiske blive billeder på hinanden. Det er ydermere dens kvalitetsstempel, at Aids omgås sproget klicheer med samme diskretion som den, ondskab, vold, social deroute og andre tabuer kræver for at kunne virke i et kunstnerisk udtryk (Christensen, 2000: 483).

Aids stil minder om en minimalistisk skrivestil i form af "hullerne" i teksten. Et af de typiske træk som man ofte ser i minimalismen, er at læseren bliver kastet ind i handlingen, uden nogen som helst indledning. Dette udtryk er ofte kaldt "in medias res" eller midt i det hele. Minimalismens motto er "less is more" og det ser man gerne i Aids noveller. Hun bruger enkelt sprog, ofte korte sætninger og holder sig fra lange digressioner. Som andre minimalister efterlader Aids gerne huller i teksten, så læseren selv kan bruge sin fantasi og læse mellem linjerne, for at fortolke teksten og/eller dens budskab.

Oversættelse af Naja Marie Aidts:

Som englene flyver

Eins og englarnir fljúga

eftir Naja Marie Aidt

Þessi vetur var óneitanlega mjög kaldur, en heiðskír og okkur fannst við vera æpandi¹ einstök, þar sem við liðum um rennisléttar göturnar í morgunbirtunni, svartklædd og mögur. Aðeins götuljósinn afhjúpuðu starandi augnaráð okkar og eiginlega liðum við ekki um. Við flugum. En annars var bara myrkur. Alltaf myrkur. Við sáum bara skuggamyndir hinna og hreyfingarnar kölluðu fram ný mynstur á hverjum degi – við rákumst hvert utan í annað og snertumst náíð og harkalega, drógum okkur svo til baka til að finna aðra losun, annan líkama.

Okkar langaði svo til að fljúga. Þetta varaði allan veturinn og veturinn virtist óendanlega langur þetta árið. Langur og hvítur og kaldur. Það átti víst að rífa húsið um vorið. Herbergin voru stór og kuldaleg, full af raka. Málningin flögnuð af veggjunum, og víða mátti sjá hluta af orðum og setningum sem höfðu verið sprejjuð² á veggina með lit. Næstum endalaust bergmál endurómaði í stórum, tómum herbergjunum³.

Þetta var yfirgefið hús. En samt var einhver sem bjó hérna. Creepy bjó hérna og einhverjir fleiri líka. Þau héldu til á dýnum sem búið var að dreifa um gólfíð, með gítarana sína og skriðdýrin sín, fullar og tómar flöskur rúllandi um gólfíð, litla hauga af spítta og kókaíni og ýmislegt annað í litlum plastpokum og lokuðum rörum, sem geymt var í vösum eða í læstum skrínum. Speglar og rakvélablöð. Þungir skartgripir sem hingu á grönnum úlnliðum og ungum órólegum hálsnum.

Við lituðum hár okkar, svart eða hvítt eða rautt og klæddum okkur í þröng gúmmí- og leðurföt. Nælonsockkar stelpnanna voru sundurrifnir og náðu upp á mið læri, og þannig átti það að vera. Svona vildum við hafa þetta, dýpra og drungalegra og sleitulausara með hverjum

---

¹ Ifølge *ordnet.dk* betyder “skinger” *højt og skarpt, gennemtrængende lyd, som går gennem marv og ben*. Det er nok det som på islandsk ville være oversat til “skerandi” (hljóð). Islex.is oversætter skinger til “skrækur”. Jeg

² Jeg bruger det islandske ord “spreyja”, fordi jeg synes ikke det lyder naturligt at sige “sprautað á veggina með lit”.

³ I originalteksten står “i de højloftede, tomme værelser”. Da vi ikke har et islandsk ord over “højloftet” bestemte jeg mig for at bruge “stórum, tómum herbergjunum” for at undgå forklaringer og så synes jeg at “stór” giver den samme fornemmelse af værelset. Jeg kunne have brugt “hátt til lofts” men det synes jeg ikke passer ind i teksten.

deginum sem leið. Sérhverja hvassviðrisnótt. Splundra í okkur heilunum og sjá þetta skæra ljós sem alltaf fylgdi með. Þegar ofsjónir og djöflar yfirtaka allt og líkaminn fylgir með eftir þessum leynilegum stígum sem eru fullir af sársaukafullri þrá.

Creepy var sá eini sem hafði fasta búsetu í húsinu, við hin komum og fórum. Herbergið hans var uppi á lofti⁴ og maður þurfti að klifra upp lítinn stiga til að komast upp í það. Eina birtan í herberginu kom frá útfjólubláu flúrljósi sem hékk yfir búi, eins konar hitalampi. Í búrinu bjó Plexus, fjögurra metra löng, fullvaxin anakonda kyrkislanga, hún var gul með fínu svörtu munstri. Creepy fóðraði hana með rottum og naggrísaungum. Hann gleymdi aldrei matmálstímum slöngunnar og truflaði hana heldur aldrei á meðan hún lá á meltunni.

Í miðju herberginu var stór, svört líkkista, klædd hvítu satíni, blettótt eftir margra ára notkun. Því að Creepy svaf í kistunni og hann reið í kistunni. Hann hafði borað fimm eða sex göt í kistulokið, þannig að hægt væri að ná andanum þegar maður lét lokið síga niður yfir sig. Götin líktust litlum stjörnum á myrkum himni, þegar maður horfði á þau neðan frá, þar sem ljósið smaug í gegnum götin, frá brjálæðislegu, útfjólubláu flúrljósinu. Bútur af svörtu efni huldi litla þakgluggann í herberginu hans Creepys. Þar var sérkennileg lykt, af Creepy, fötum hans, sæði og húð, og af Plexus, sandinum í botni búrsins, afgangnum af matnum hans. Lykt af óhreinindum og kjöti. Á nagla í loftinu hékk hvít gríma með stóran, rauðan munn og sveiflaðist. Föt og skór voru í haugum á gólfinu. Ef frá er talin kistan var aðeins eitt annað húsgagn í herberginu, það var lítil hilla meðfram einum veggnum. Á hillunni var dauður fugl í spritti og lítill kistill úr dökkum viði. Í honum geymdi Creepy dópið sitt. Smellurinn í lásnum þegar hann opnaði kistilinn og dró upp lítinn poka. Tilfinningin af þægilegum kulda í hnakkanum.

Stelpurnar voru allar hrifnar af Creepy. Hann var svo ruddalegur⁵ og svo góður og svo harkalegur við okkur í kistunni, og við elskuðum það, því það var eins og brjálæðið lyfti okkur alla leið upp til Guðs, þar sem við lágum undir stjörnunum, naktar á köldu satíninu og létum rífa okkur í sundur. Hrottaskapur og örvænting og sársaukinn af beittum nöglum Creepys, sem skildu eftir sig rauðar rákir á húðinni. Creepy var ekki annt um neinn nema Plexus, en hann þarfnaðist okkar. Það sagði hann. Hann kallaði okkur dúkkurnar sínar, en

---

⁴ Jeg oversætter til "uppi á lofti" i stedet for at oversætte ordret til "efst í byggingunni". Det bliver lidt formelt og det passer ikke til sproget i originalteksten. Jeg synes ikke målteksten tager skade af denne ændring.

⁵ Grim bliver oftest oversat til "ljótur", eller noget der henviser til en persons udseende. I denne sammenhæng mener jeg at grim viser hellere til Creepys væremåde over for pigerne, ikke hans udseende.

hann þekkti okkur ekki í sundur með nöfnum. En það skipti svo sem ekki máli, við vorum hvort sem er nafnlausar þennan vetur.

Aftur á móti átti Creepy ákveðið nafn, hann átti sitt eigið herbergi og hann átti Plexus. Ofan á allt annað, var hann líka sá eini af okkur sem var með vinnu. Hann bjó til grímur úr gúmmú til að nota í hryllingsmyndum og þær voru svo eftirsóttar hjá honum að hann hafði meira að segja sent þær til útlanda. Launin voru yfirleitt skjannahvít⁶ og hann þénaði vel. Hann tók eins margar línur og hann vildi og þær voru ekki svo fáar. Og hann var ekki nískur þegar kom að því gefa með sér af góðgætinu, því maður gat alltaf átt von á almennilegri vímu ef maður fór í kistuna með Creepy. Við vorum virkilega hrifnar af honum.

Á kvöldin og á nóttunni glumdi svo há tónlist úr hátölurunum að veggirnir titruðu. Við titruðum líka sjálf, við dönsuðum og dönsuðum og lömdum höfðum okkar saman við glymjandi höfuð hinna.

Nasir okkar voru orðnar þurrar og viðkvæmar af að anda að okkur himnaríki. Kynfæri okkar voru alsett smáum rifum og sárum, vegna þess að við settum kókaínið beint á þau og ég verð að viðurkenna að það virkar. Sem viðbót við hina eiginlegu vímu. Óþreyjufullt skrölt í handjárnnum og fjötrum heyrðist í myrkrinu, þegar tónlistin stöðvaðist, stutt og titrandi óp sem rufu morgunkyrrðina.

Krossar voru slitnir af hálskeðjum, sem skildu eftir sig för á taktföstum hálsnum. Við bitum hvert annað til blóðs.

Þetta var þegar skerandi birta vorsins nálgaðist. Að endingu var ekkert sem gat hafið okkur á loft eins og sýnin og lyktin af blóði. Og okkur langaði svo til að fljúga. Það var líkt og við fyndum hvernig vængirnir uxu út úr bakinu á okkur, þegar tennur og litlir, beittir hnífar merktu okkur hvert öðru. létu okkur finna fyrir einhverju⁷.

Ég horfði á spegilmynd mína á meðan skjálfandi hendur mínar bjuggu til mjóar línur af snjó, mér fannst ég vera falleg og ósæranleg. Ég leit á Creepy. Hann sat í rökkrinu og virti mig fyrir sér, eins og svartur skuggi með slétt, krúnurakað höfuðið örlítið á ská. Hann brosti til mín. Ég var virkilega hrifin af honum.

Veturinn lét loks undan og snjóa tók að leysa. Snjókrapinn seytleði niður af þakinu og fyrstu brum trjáanna þrútnuðu löngunarfullt, á nöktum trjágreinunum. Undir himinhveli Creepys blikuðu fjólubláar stjörnurnar, seiðandi og brunnu upp í ljósadýrðinni sem heltók kistuna. „Þú minnir á Barbídúkku sem þráir að deyja“, hvíslaði Creepy, hás og stundi. Hann

⁶ Í originalteksten stár “kridhvide” som jeg oversætter til “skjannahvít” på islandsk. Selvom ordet “kríthvít” eksisterer på islandsk lyder det mere naturligt at sige “skjannahvít”.

⁷ Her passer det bedre at tilføje “einhverju” fordi hvis man kun siger “Lét okkur finna” på islandsk, ser det ud som der mangler nogle i sætningent, “lod os mærke hvad?”

hélt fast um geirvörtur mínar, svo að neglur hans skárust inn í húðina⁸. Ég hló hátt og skók mér til á bólstruðu satíninu. Mér finnst fuglinn í sprittlausninni blaka vængjunum sínum.

Veturinn var búinn að vera langur og við vorum kaunum sett vegna kuldans.

Hún sagði að þetta væri góð víma. Að hún entist. Hún sagði að ég ætti ekki að skipta mér af þessu og að ég ætti að láta hana í friði. Hlátur hennar var blíðlegur en þó fullur af hæðni og fyrirlitningu. Hún hló reyndar mikið þennan vetur, meira en vanalega, tærum og björtum hlátri⁹, á meðan hún strauk taugaveikluð um handleggina og brjóstkassann. Hún nuddaði húð sína, sléttaði og strauk og klóraði í hvíta húðina og svo kastaði hún höfðinu til, þannig að sítt hárið var á sífelldri hreyfingu. Undir hárinu mátti sjá augun flökta, hún saug upp í nefið og bleytti varirnar með tungunni.

Mamma okkar hafði gefist upp fyrir löngu síðan. Það var ekki nema þegar hún gróf upp¹⁰ gamlar polaroidmyndir af okkur frá því við vorum litlar, með fléttað hár, íklæddar ballkjólum, að hún grét. Slökkti í Cecil-sígarettunni, sem hékk í munnvikinu með tárur. Eða engu. Eins og Sisse væri nú þegar dáin. En þennan vetur var hún mjög lifandi, mjög óróleg og lifandi. „Fjandinn hafi það Sisse“, sagði ég og reyndi að fanga augnaráð hennar, en hún hló bara.

Fljótlega gafst ég upp á því að reyna að tala hana til og lét mér nægja að hleypa henni inn þegar hún hringdi dyrabjöllunni, á furðulegustu tímum sólarhringsins. Hana vantaði auðvitað peninga. Og að sjálfsgöðu gat ég ekki neitað henni um þá. Hún suðaði um þá eins og hún væri að biðja um sælgæti, eins og við værum litlir krakkar og hún hefði klárað úr nammipokanum sínum alltof fljótt, á meðan ég hefði náð að safna heilum lager af sælgæti í skrifborðsskúffunni minni - eins og ég er nú angistarfull.

Litla systir mín var gráðugt barn og mjög heillandi. Líka þennan vetur. Hryllilega heillandi, með eins daðurslegan og klingjandi hlátur og hægt er að hugsa sér. Hún gerði sér enga grein fyrir því hvað hún var orðin þreytt. Ég lagði hana í rúmið og svaf með handleggina vafða utan um hana svo hún myndi ekki hverfa á meðan ég lét mig dreyma. En hún hvarf alltaf. Þegar ég vaknaði var hún farin, krumpað sængurverið og lyktin af henni var það eina sem gaf til kynna að hún hefði verið í rúminu. Lengi vel hafði ég ekki hugmynd um hvert hún

---

⁸ Der omskriver jeg sætningen fra “Han fastholdt mine brystvorter i et langt, skærende greb mellem sine negle.” Hvis jeg ville oversætte denne sætning ordret ville den lyde unaturligt, derfor valgte jeg at omskrive den.

⁹ Her valgte jeg at lave en ordklasseskift og omformulerede sætningen til “Hún hló reyndar mikið þennan vetur, meira en vanalega, tærum og björtum hlátri,”fordi på islandsk kan man ikke sige at en person ler skingert og klart (hún hlær tært og bjart), men man kan sige at hendes latter var skinger og klar.

¹⁰ Jeg oversætter “finde frem” til “grafa upp” fordi det lyder ikke særlig islandsk at sige “finna fram e-ð”. På den måde bliver sproget mere naturligt.

fór svo árla morguns og mér fannst ég yfirgefin, þegar hún bara fór án þess að kveðja. En hún skilaði sér heim um jólin.

Ég, móðir okkar og Kaj, kærastinn hennar, ráfuðum í kringum lítið, of skreytt jólatré í sameiginlegri íbúð þeirra á Gl. Køge Landevej. Þetta var allt frekar kjánalegt, þrjár fullorðnar manneskjur og heil jólasýning. Mamma okkar hafði falið tvo kassa af bjór undir eldhúsvaskinum. Ég tek alltaf eftir svona hlutum. Kaj var þegar orðinn fullur þegar hann kom, en við í þykjustunni. Þegar við vorum hálfnuð með kaffið, stóð hún skyndilega í dyrunum. Með stjórnur í augunum og alltof lítið klædd. „Eru engar gjafir handa mér?“ spurði hún blíðlega eins og lítið barn¹¹ og henti sér í hægindastól.

Mamma okkar kveikti sér í Cecil-sígarettu¹² og leit flóttalega á Kaj. En honum var alveg sama. Hann byrjaði að leggja kapal á stofuborðinu. Henni var færður fullur diskur af volgri andasteik og svo fékk hún eina af gjöfunum mínum. Ég hafði fjarlægt til og frá merkimiðann frammi í eldhúsi. Svo sveiflaði hún hárinu til og strauk bera upphandleggina. Hún stóð snögglega upp og fór í jakkann.

„Ég þarf að fara núna“ sagði hún og kyssti okkur báðar á kinnarnar. Það skrölti í armbandinu hennar og hún snerti varla tröppurnar á leiðinni niður. Eins og hún svifi.

Svo drakk mamma¹³ sig fulla án þess að reyna nokkuð að fela það, sótti myndaalbúmið og byrjaði að kjökra. Ég strauk yfir þurrar permanetkrullurnar hennar og slökkkti svo á ljósunum á jólatrénu. Kaj fór á barinn. Svona voru þau jól.

„Ekki segja Kaj frá því en ég lét hana hafa fimmþúsundkall¹⁴“, sagði mamma rétt áður en hún sofnaði á svefnsófanum, „fyrst það voru engar gjafir handa henni...“

Ég tók leigubíl heim. Það¹⁵ var þoka og örlítill slydda sem bráðnaði áður en hún náði til jarðar.

Það var stuttu eftir áramót að ég bara varð að ná í Sisse. Eða var það í byrjun febrúar? Ég hringdi í nokkrar af vinkonum hennar og fékk að heyra sama bullið¹⁶ og vanalega, þar sem

---

¹¹ Der oversætter jeg “babyblidt” til “blíðlega eins og lítið barn”, fordi vi ikke har et adjektiv på islandsk, der har den samme betydning som “babyblidt”.

¹² Jeg tilføjer “sígarettu”, fordi det er ikke sikkert at alle læsere ville forstå hvad en Cecil er.

¹³ I originalteksten står “drak vores mor sig fuld”. Jeg synes ikke det lyder naturligt på islandsk at sige “svo drakk mamma okkar sig fulla”. Derfor udelader jeg “okkar”. Det ændrer ikke noget for teksten, fordi der er ikke nogen tvivl om hvilkens mor der er tale om.

¹⁴ Jeg oversætter femhundrede til 5000 islandske, fordi da novellen blev skrevet i 1993, var den danske krone 10 iskr. så det ville have været 5000 iskr. I dag ville dette beløb være nærmere 10.000 iskr., men jeg synes man hellere skal oversætte ud fra kursen på valutaen som den var dengang novellen blev skrevet.

¹⁵ Her ændrer jeg lidt på sætningen og udelader “julenat”. Det er tydeligt at der er tale om juleaften i dette afsnit. Hvis jeg beholdt “julenat” og oversætte sætningen direkte ville sproget blive unaturligt, fordi hvis man siger “það var þoka á jólanótt”, lyder det som om det en anden nat der er tale om.

þær hylma yfir með henni og vilja ekkert segja og eru allar mjög saklausar. Mig langaði svo til að lemja Sisse, lúberja hana hreinlega og fjarlægja glottið af andlitinu á henni, hvellur hlátur hennar sem ásótti mig í óskýrum draumum mínum. Dag einn hringdi stelpa sem sagðist heita Tina á stofuna (ég vinn hægt og rólega sem klíníkdama hjá tannlækni). Hún spurði¹⁷ hvort ég væri að leita að Sisse og hvort ég vildi vita hvar hún héldi til. Í húsi í innbænum, hún vissi samt ekki nákvæmt heimilisfang og svo lagði hún á.

Ég reikaði um í rigningunni eftir vinnu, á myrkum eftirmiðdögum. Ég leitaði að óstýrilátri systur minni, sem er svo hungruð en virðist aldrei ná að seðja hungrið¹⁸.

Þetta var frekar stór bygging, gömul og niðurnídd. Regnið streymdi út um óteljandi göt á þakrennum og niðurfallsrörum hússins. Ég kom auga á húsið síðdegis, um sexleytið, og ég vissi um leið að þetta væri húsið sem ég var að leita að. Andrúmsloftið í kringum húsið var einmitt eins drungalegt, vonleysislegt og þrúgandi og ég hafði ímyndað mér, þegar þessi Tina hringdi. Ég gekk inn um stórar útidyrnar. Þær voru ólæstar, á móti mér tók rykugur stigagangur.

Ég fylltist skelfingu þegar ægilegt öskur yfirgnæfði rigningarhljóðið að utan og hljóðið í fötunum mínum, þegar ég hreyfði mig. Ég fann hvernig hræðslan heltók mig og ég byrjaði að svitna. Ég hefði alveg eins getað snúið við og farið aftur, eins og ég hef gert svo oft í gegnum tíðina, en eitthvað fékk mig til að doka við og færa mig í átt á hljóðinu. Ég opnaði fullt af dyrum og gekk í gegnum mörg yfirtekin herbergi. Gamlir vélasalir eða eitthvað álfka.

Hávaði frá fólki sem hrópaði og talaði, og mishár hljóðstyrkur blandaðist öskrunum, sem reglulega yfirgnæfðu allt annað og fengu hárin á handleggjunum til að rísa. Það tók enginn eftir mér, þar sem ég stóð skyndilega í dyragættinni og var komin inn til þeirra. Þarna voru líklega um sjö eða átta manns, kannski fleiri, borð sem lá á hliðinni í miðju herberginu, mjólk og safi og jógúrt flæddu um gólfið. Þau höfðu greinilega borðað morgunmat. Það var súr lykt í herberginu og sígarettureykur yfir öllu, hvít andlit þeirra lýstu í rökkrunu. Ég leitaði að andlitinu á Sisse. Hún var nánast óþekkjanleg, þar sem hún sat á hækjum sér upp við vegg og reykti jónu.

---

¹⁶ Jeg ændrer “circus” til “bull” på islandsk, fordi man kan egentlig ikke bruge “circus” i denne sammenhæng på islandsk.

¹⁷ Her vil jeg mene at det lyder mere normalt at tilføje “Hún spurði” for at opnå et mere naturligt sprog. Det lyder ikke så godt på islandsk at starte en sætning med “Hvort ég væri að...”

¹⁸ Jeg omskriver lidt på teksten, fordi på islandsk har vi ikke ét ord over “mæthedsfornemmelse”.

„Þetta er lélegt stuð¹⁹“ heyrði ég hana muldra daufllega með sjálfri sér. Mig langaði til að stökkva til hennar og rífa hana upp. Mig langaði til að stinga henni ofan í hlýjan vasann á dúnúlpunni minni, fara með hana héðan og leggja hana í dúkkurúm, rugga henni burt frá þessum hávaða. En ég gat ekki hreyft mig.

Kolbrjálaður maður, sem var ber að ofan²⁰, með lifandi slöngu um hálsinn, mölvaði gítar á steinveggnum. Sítt hár hans var rennandi blautt af svita og svitinn rann niður bringuna á honum. Hann öskraði, það var hann sem hafði verið að öskra. Slangan reisti höfuð sitt öflug frá líkama mannsins, í hvert skipti sem hljóðið tók að myndast í kverkum hans, til að yfirgnæfa allt.

Líka hjartsláttinn í brjósti mér og slitróttan andardráttinn²¹.

Einhver fór áhugalaus og reisti stólana við. Annar lagðist undir einn gluggann og fór að sofa. Ung stelpa, með hausnúpu tattóveraða á bera öxlina, byrjaði að kyssa lýtinn, sköllóttan náunga, ástríðufullt. Hann var alveg krúnurakaður, meira að segja augabrúnirnar voru rakaðar af. Hann tók um brjóst hennar og kreisti. Hún hallaði höfðinu aftur og lokaði augunum. Sisse rétti annarri stelpu jónuna.

„Lélegt stuð“ sagði Sisse. Stelpan kinkaði kolti lengi og sogaði reykinn djúpt ofan í sig.

Brjálaði gaurinn með slönguna fleygði gítarnum út í horn, þar sem hann lenti með þungum dynk. Sá sem hafði lagt sig til svefnis tindi upp leyfarnar af gítarnum og fór að spila á hann. Þar sem hann sat boginn yfir gítarhálsinn huldi sítt, ljóst hárið bæði andlit hans og gítarinn.

„Flottur garmur²²...“ muldraði hann, „flottur garmur, á Joe hann eða?“

„Þetta er andskotann ekkert gítarinn²³ hans Joes, getulausi auminginn þinn“ öskraði þessi brjálaði með slönguna og gekk ógnandi í áttina að honum.

„Lélegt stuð“ sagði stelpan, sem var með jónuna og drap í henni á gólfinu. Sisse kinkaði kolti hugsu. Á meðan reif þessi krúnurakaði sig frá stelpunni sem hann var að kyssa og öskraði á þennan brjálaða: „Láttu mig fá Plexus, fjandinn hafi það, Steen! Hann tryllist²⁴“

---

¹⁹ Det danske jargon “tjald” oversætter jeg til “stuð”, fordi ”stuð“ er islandsk jargon som ofte bliver brugt over små hashklumper, som folk ryger.

²⁰ Her oversætter jeg “bar overkrop” til “ber að ofan”, fordi på islandsk kan man ikke sige at én har “beran efri líkama”.

²¹ På islandsk taler man ikke om “stingandi andardrátt”. Derfor omskriver jeg til “slitróttan andardráttinn”.

²² Jeg oversætter “spade”, til “garmur”, men det er jargon for guitar på islandsk. Jeg mener ikke det virker forvirrende, fordi i sætningen før står at “hans hár skjulte både ham og guitaren”.

²³ Her tilføjer jeg “gítarinn” fordi det ville ikke lyde naturligt på islandsk at sige “þetta er andskotann ekkert hans Joes”. Det kan virke forvirrende hvad der er tale om.

²⁴ Jeg oversætter “flipper” over til “tryllist”, fordi man kan ikke sige på islandsk at “slanga flippi út”.

ef þú sleppir honum ekki strax, slepptu slöngunni maður... þú ert svo andskoti klikkaður í höfðinu!“

Hann hljóp þvert yfir gólfið, í áttina að Steen, sem stóð með útréttar hendur og ætlaði að fara að rífa í þennan síðhærða með gítarinn. Hann hætti snögglega við, hikaði og sneri sér svo að þessum sköllóttu, greip með báðum höndum um slönguna og reyndi að losa sig frá henni, þar sem hún var vafin um hálsinn á honum. Sá sköllótti losaði dýrið á svipstundu, á meðan hann hvíslaði lágt og ótrúlega blíðlega að því. Með slönguna í fanginu rauk hann framhá mór og út um hurðina sem skall á eftir honum.

Ég stóð sem límd við gólfið, skjálfandi úr kulda í útifötunum mínum, það hafði enginn tekið eftir mér, augu Sisse mættu mínum eitt andartak áður en augnaráð hennar hvarflaði yfirborðskennt áfram. Hún þekkti mig ekki. Svo öskraði hann aftur, þessi sem var kallaður Steen, hann öskraði með endurnýjuðum krafti og lyfti stráknum með gítarinn upp í loft með útréttum handleggjum.

„Helvítis auminginn þinn, þú skilur ekki rassgat²⁵, ég skal svoleiðis taka og mölva á þér ógeðslegt hommafésið²⁶...“ öskraði hann og skellti honum í gólfið.

Hann greip gítarinn og byrjaði að berja. Hann barði og barði og barði, þetta ætlaði engan enda að taka, hann lét bara högginn dynja á stráknum sem minnti einna helst á horaðan hund. Hann reyndi ekki einu sinni að verja sig, blóðið rann í lítilli bunu frá höfðinu á honum, yfir rykugt bjálkagólfið. Enginn svo mikið sem deplaði auga²⁷.

Loksins hætti hann. Maðurinn lá meðvitundarlaus á gólfinu, andlit hans var útatað blóði.

„Slakaðu aðeins á, maður“ sagði stelpan með hauskipunna á öxlinni og teygði sig í fernu utan af appelsínusafa sem lá á gólfinu. „Hvað í fjandanum, er safinn búinn?“ Hún hristi fernuna upp og niður. „Þið eruð sko alveg...“²⁸

Steen andaði djúpt og þurrkaði svitann af enninu. Hann kom þrammandi í támjóum stígvélum í átt að hurðinni. Ég fann lyktina af hörundi hans og heyrði móðan andardráttinn

---

²⁵ “Du fatter ikke en skid” oversætter jeg til “þú skilur ekki rassgat”. Man kan ikke oversætte denne ytring direkte til islandsk men den ytring som jeg vælger er noget som man ofte hører unge mennesker sige og jeg mener at den er lige så negativ som den fra originalteksten.

²⁶ I teksten slutter Steen med at sige “så det rykker noget”. Jeg kan ikke finde en frase på islandsk der svarer til denne, så jeg udelader den. Jeg mener ikke at det ændrer noget for oversættelsen.

²⁷ Jeg oversætter “Ingen så meget som løftede et øjenbryn” til “Enginn svo mikið sem deplaði auga”. Det giver den samme ækvivalens. I dette tilfælde ville det ikke give nogen mening at oversætte direkte, da man kan ikke sige på islandsk at nogen løfter sine øjenbryn i denne sammenhæng.

²⁸ Her blev jeg nødt til at finde et helt andet udtryk, fordi dette kan ikke oversættes til et naturligt sprog. Jeg valgte “Þið eruð sko alveg...” fordi det lyder som ungdomssprog og det er originalsætningen også.

þétt við eyra mér. Ég hélt að ég myndi deyja. Úr hræðslu; eins og í martröð, þar sem maður hugsar, *núna* er þetta í alvörunni búid...

Sisse sat með lokuð augun. Ég hélt hún væri sofandi. En svo kom þessi litli krúnurakaði aftur inn um dyrnar með langa, gula slönguna hangandi niður yfir kviðinn. Hann greip í handlegginn á Sisse og hristi hana til.

„Ætlaðu með upp?“ spurði hann. „Halló! Ætlaðu með upp að horfa á stjórnur?“

Hún stóð stirðlega á fætur og áður en ég náði að bregðast við voru þau farin.

„Þetta er einum of, maður...“ heyrði ég einhvern segja dauflega, þar sem ég læddist hljóðlega í átt að hurðinni, sem skall að dyrastafnum. Ég var máttlaus í hnjúnum²⁹ og náði varla andanum.

Um leið og ég kom út á götu fór ég að hágráta. Það var komið svartamyrkur. Það hefðu getað verið liðnar margar vikur síðan ég fór inn í húsið, það gæti þess vegna hafa verið einhvern allt annan dag, annað kvöld. En ég leit á tölvuúrið mitt og sá að klukkan var 18:32. Ég hafði aldrei á ævinni verið svona þreytt en náði að drösla mér heim, þar sem ég lagðist beint upp í rúm án þess að háttá mig eða kveikja ljósið. Ég sofnaði um leið djúpum og þjakandi svefni.

Eftir þetta leitaði ég aldrei frammar að Sisse. Hún kom heldur ekkert til mín. Og svo kom vorið, eins og alltaf, og alveg fram í apríl, áður en ég var aftur minnt á systur mína.

Og þá var hún þegar flogin á braut.

Tætt. Það vorum við öll, hver svo sem við vorum³⁰. En Creepy hugsaði vel um mig. Hann sagði að ég væri uppáhalds dúkkan hans, því ég gat skotið honum upp á ógnarhraða, undir stjörnuhimninum. Mig vantaði ekkert og ég fékk meira að segja stundum að halda á Plexus, hann sagði að við klæddum hvort annað vel og lét hana vefja sig utan um nakinn líkama minn. Slangan³¹ var svolítið köld, eða öllu heldur hún var hvorki köld né heit, bara furðulega ekkert. En það gerði ekkert til. Mér var aldrei kalt lengur, oft á dag dró Creepy poka upp úr skrininu og meira að segja líka á nóttunni.

Ég varð meira að segja svolítið upp með mér, þegar hann spurði hvort ég vildi vera með í þessari mynd. Ég varð alls ekkert hrædd.

---

²⁹ Jeg oversætter ”med gelé i knæene” til ”ég var máttlaus í hnjúnum”. Frasar.net oversætter ”at have gelé i knæene” til ”kikna í hnjúliðunum”, men det passer ikke til denne sammenhæng.

³⁰ Jeg bruger ”hver svo sem við vorum” i stedet for at sige ”hvað sem við hétum” på islandsk. Betydningen er den samme, men det førstnævnte lyder bedre.

³¹ Der oversætter jeg ”den” til ”slangan” for at det ikke bliver forvirrende. Hvis man siger ”hún” (slangan) eller endda ”han” (Plexus) så kan det virke forvirrende for læseren hvem der er tale om.

„Þetta er einstök framleiðsluvara, amerísk pöntun, ég skal opna kassann ef þú segir já“.

„Já“ sagði ég, „það er allt í lagi mín vegna“.

Hann brosti og færði mér feiknarstóra línu. „Ekkert er of gott fyrir þig“.

Hann gaf mér flottasta krossinn sinn, handgerðan og úr þungu silfri³², hann sagði að hann myndi færa mér heppni meðan á upptökunum stæði. Stuttu síðar lögðum við af stað. Fiðringurinn í maganum var algjörlega ólýsanlegur eftir allan snjóinn.

Ég man að það var mjög heitt í Kaliforníu, heitt og þurrt, húð mín var alls ekki von svona mikilli birtu. Plexus var með í för, Creepy smyglaði honum með í ferðatöskunni sinni. Auðvitað var Plexus með.

Og upptökurnar. Eða upptakan, það var jú bara þessi eina. Úti í eyðimörkinni, mikill sandur og sól, mörg ljós og margar raddir, hreyfing. Þeir töluðu spænsku og ensku, en ég skildi ekki hvað þeir sögðu. Creepy var stoltur af grímunum sínum tveimur, þær voru fyrir mennina, geggjaðar, afmyndaðar skrímslagrímur. Ekki að þær hreyfðu neitt við mér. Það var reyndar ekkert sem hreyfði við mér. Ég var alls ekkert hrædd, lét bara gulan sandinn renna milli fingra mér, lokaði augunum til að fá ekki skært ljósið í augun og beið eftir því að röðin kæmi að mér. Að það kæmi að mér. Plexus beindi snákaglyrnunum að mér og skaut tungunni í gegnum rimlana á kassanum sínum.

Svo byrjaði þetta. Það var kveikt á myndavélunum og ég var uppdópuð, Creepy hafði skotið einhverju í handlegginn á mér og hvíslað að þetta væri það besta, það besta sem hægt væri að fá³³. „Það er komið að þér Barbíúkkka, nú styttist í að þú hefjir þig til flugs“. Bros hans var þvingað. Hann kyssti mig, það hafði hann aldrei gert áður.

Mennirnir með grímurnar skiptust á að ríða mér, þeir bundu mig á höndum og fótum og hýddu mig með svipu með stuttu skefti³⁴. Þeir skáru í brjóstin á mér og í kringum sköpin, grunnar, blæðandi rispur í holdið. Ég fann mest fyrir sandinum, það er svo skrýtið að finna fyrir sandi við líkama sinn. Hann er út um allt og smýgur alls staðar inn. Þetta þurra, rykuga bragð af sandi, bryðja hann á milli tannanna og lítil sandkorn í augunum.

Og svo. Svo byrjuðu þeir að stinga. Ég sá hvernig þeir hófu hnífana á loft. Öskraði ég? Það held ég ekki. Ég vissi auðvitað. Og þetta gerðist svo hratt. Svo óendanlega hratt. Þar til ég hófst á loft, hóf mig til flugs. Upp yfir gula eyðimörkina og gegnumstunginn, líflausan

³² Da vi ikke har noget der hedder råsølv på islandsk, bruger jeg “silfur”(sølv).

³³ I stedet for at oversætte direkte til “það besta, það besta af því besta” så bruger jeg “það besta, það besta sem hægt er að fá”. I en ordret oversættelse lyder sætningen ikke naturlig på islandsk, selvom den går på dansk.

³⁴ På islandsk har vi ikke et enkelt ord der svarer til “kortskaftet” (pisk). Derfor oversætter jeg til “svipa með stuttu skefti”.

líkamann. Slönguna í búrinu og Creepy, sem stóð álútur yfir líkamanum, mennina sem toguðu af sér grímurnar og kveiktu sér í sígarettu. Vængirnir uxu út úr ósýnilegu bakinu á mér, ég fann það greinilega. Eins og undurlétt vera³⁵, þyngdarlaus og uppfull af hamingju. Ég var orðin að engli, og mig sem hafði alltaf dreymt um að fljúga. Brátt varð bjart yfir öllu og dásamlegt og hérna er ég núna og hef verið í langan tíma. Ég bara flýg og flýg í gegnum herbergi, uppfull af litadýrð. Það eru engar hindranir lengur.

„HÚN ER DÁIN“ veinaði mamma í símtólið og biðstofan var full af fólki.

Ég tók leigubíl að Gl. Køge Landevej og strauk henni um þurrar permanentkrullurnar. Hún orgaði eins og nýfætt barn. Kaj bjó til kaffi og kveikti í Cecil-sígarettu fyrir hana. Svo hringdi ég í vaktlækninn sem kom og gaf henni eitthvað róandi.

Hún var dáin. Hún var dáin. Lögreglan hafði látið vita af því. Þegar mamma var dottin út, hringdi ég í þá og þeir staðfestu það. Að hún væri dáin. Einhver náungi hafði komið með hana til landsins³⁶ í kistu. Hann hélt því fram að þetta hefði verið slys. Líkamsárás, sagði lögreglan í San Diego, það stóð þarna í skýrslunni.

„En við erum nú ekki alveg vissir um það“ sagði maðurinn í símanum, „við munum komast til botns í málinu.“

Rödd hans var mjúk og hann talaði með jóskum hreim og ég grét ekkert meðan á símtalinu stóð. Ég var bara alveg stjórf og afskaplega þreytt.

Þeir höfðu lokað á henni augunum áður en ég kom til að bera kennsl á hana og ég var fegin, því mig langaði ekkert til að sjá græðgisglampann í grænum augunum. Hún hló ekki. En það voru ljótir skurðir um allan líkama hennar og svo var sandur í hárinu á henni og eyrunum, grófur, gulur sandur. Hún leit ekki út fyrir að vera óttaslegin eða neitt slíkt, munnur hennar hafði bara ekki frá meiru að segja.

Nú er komið sumar. Ég sit hérna á bak við afgreiðsluborðið og sloppurinn minn er hreinn og hvítur. Það gekk vel að koma henni í jörðina. Mamma byrjaði á stesolid og svo fylgdu önnur og verri lyf í kjölfarið. Kaj er fluttur út. Annars hefur ekkert sérstakt gerst.

Stundum skoðum við fölnaðar polaroidmyndirnar frá því þegar Sisse og ég vorum litlar. „Hún var svo mikill engill þegar hún var lítil“ segir mamma, „svona ekta lítið englabarn. Það var hún svo sannarlega...“

³⁵ Jeg vælger at oversætte til “undurlétt vera” í stedet for at bruge ordret oversættelse som ville lyde “létt, létt”, da gentagelsen ikke ville lyde naturlig på islandsk.

³⁶ Her bruger jeg “til landsins” fordi hvis jeg brugte “med heim” ville det ikke forstås som han havde haft hende med ind i landet, men kun at han havde haft hende med hjem i sit hus.

Það var einfaldlega ekki nógu mikið til af sælgæti í heiminum handa Sisse. Þannig lít ég á það. Þess vegna get ég setið hérna í dag og sléttað úr kuldalegum sloppnum mínum. Með samanbitnar tennur og hárið vel til haft. Án þess að fella eitt einasta tár. Og það þrátt fyrir að mér hafi þótt virkilega vænt um hana, þennan litla skrattakoll.³⁷ En maður verður hvort eð er svo oft einmana.

---

³⁷ Jeg synes det passer bedst at oversætte “den lille satan” til “þennan litla skrattakoll”. “Skrattakollur” lyder bedre end f.eks. “djöfull” eller “púki”.

Analyse

I tredje del af opgaven vil jeg gennemgå og analysere novellen *Som englene flyver*. Denne del bliver opbygget på nogenlunde den samme måde som strukturen i teoridelen. Jeg kommer til at gennemgå de metoder jeg anvendte i min oversættelse og forklare hvorfor jeg valgte dem. Jeg vil også gennemgå de problemer, jeg stod overfor undervejs og fortælle om mine valg/fravalg.

Tekstfunktion

Ved at finde ud af hvilken genre teksten tilhører, kan oversætteren se hvilken tekstfunktion den har. *Som englene flyver* er en novelle så der er tale om en skønlitterær tekst. Derfor er den fremherskende tekstfunktion i teksten den ekspressive, hvor fortælleren udtrykker følelser og holdninger. Virkeligheden bestemmes af afsenderen (Buhl, 2005: 100).

Oversættelsesmetode

Allerede i starten havde jeg bestemt mig for at jeg gerne ville gengive originaltekstens stil og tone, for at den nye læser kunne få den samme oplevelse som originallæseren. Derfor skulle jeg først vælge hvilke metoder jeg ville bruge, hvor tæt på originalteksten jeg ville holde mig osv.

I min oversættelse har jeg brugt den semantiske metode, hvor jeg koncentrerede mig om at oversætte så tæt på originalteksten som muligt. I fleste tilfælde var meget nemt at bruge denne metode, fordi i forhold til en stor del af ordene og udtrykkene i originalteksten er der tilsvarende ord og udtryk på islandsk eller andre ord som har den samme konnotation. Derfor krævede de dele af teksten ikke de helt store overvejelser. Årsagen til dette er at det danske og islandske sprog ligger meget tæt på hinanden og har mange af de samme ord.

Jeg brugte dog også den kommunikative metode indimellem, hvor det var vigtigt at budskabet ville komme klart igennem til målteksten. I nogle tilfælde blev jeg nødt til at omformulere teksten for at få den til at virke mere naturlig så den ikke ville virke for "oversat". Selvom den ordrette oversættelse godt kunne fungere i mange tilfælde, kræver det alligevel nogle steder, at man vælger den kommunikative metode for at sproget får et naturligt præg. F.eks. i sætningen "Creepy havde skudt noget i min arm og hvisket at det var

det bedste, det bedste af det bedste”³⁸ oversætter jeg til “það besta, það besta sem hægt er að fá”. Sætningerne har den samme konnotation men en ordret oversættelse ville ikke lyde naturligt på islandsk.

Globalisering og lokalisering

Når en tekst bliver lokaliseret kan det indebære at man tilpasser den til den nye læser. Det kan betyde mange ting, bl.a. at ændre navne på personer og steder, så de passer til målsproget.

Som jeg før har skrevet, ville jeg gerne holde oversættelsen så tæt på originalteksten som muligt, hvilket efter min mening, også indebærer at teksten får lov til at beholde nogle af sine oprindelige træk, f.eks. navnene, selvom de måske lyder fremmede. Og selvom man også skal tage hensyn til den nye kultur og sprogsamfundet som målteksten tilhører, som i dette tilfælde er den islandske kultur og det islandske sprogsamfund, har dansk og islandsk heldigvis mange navne der ligner hinanden, så ofte kan man nøjes med at tilpasse de danske navne efter den islandske grammatik.

Den første overvejelse jeg stod overfor angående lokalisering var nemlig om jeg skulle ændre personernes navne til islandske navne eller lade personerne beholde deres danske navne. Men der opstod mit første problem, fordi ikke alle navnene er danske. En af hovedpersonerne, Creepy, har ikke et rigtigt navn, men kun et kælenavn, som nok skal henvise til mandens personlighed og udseende, dvs. at han er uhyggelig. Jeg overvejede længe om jeg kunne finde et islandsk kælenavn i stedet for Creepy. Jeg tænkte om måske *Hrollur* eller *Grimmi* kunne gå, men ingen af dem er så beskrivende som Creepy. Jeg overvejede også om jeg skulle ændre stavelsen på andre navne i teksten, f.eks. Sisse til Sissa og Tina til Tína, men til sidst bestemte jeg mig for at lade alle navnene stå uforandret i oversættelsen, inklusiv Creepys navn. Det samme gælder for gadenavne, men jeg lod Gl. Køge Landevej også stå uforandret, i stedet for at prøve at lave en islandsk oversættelse.

Den sidste ting jeg stod overfor angående lokalisering var valutaen. På side 18³⁹ siger moderen at hun har stukket Sisse en femhundredemand. Jeg kunne godt have beholdt den danske valuta og oversat til “fimmhunduðkall”, men jeg besluttede mig for at oversætte beløbet til femtusind islandske kroner, for dengang novellen blev skrevet i 1993, var femhundrede kroner det samme som femtusind islandske kroner. Så det er beløbet som Sisse

---

³⁸ Fodnote 33 i oversættelsen.

³⁹ Fodnote 14 i oversættelsen.

fik af sin mor. Jeg tror ikke det vil forvirre læseren fordi det er usandsynligt at nogen tror at moderen har givet hundrede tusind islandske kroner til Sisse.

Ordklasseskift

I nogle tilfælde bliver en oversætter nødt til at udskifte en ordklasse eller sætningsled med en anden ordklasse eller sætningsled, fordi den samme konstruktion ikke findes i målsproget som i originalsproget. I sætningen “Hun lo faktisk meget den vinter, mere end normalt, skingert og klart” kunne jeg ikke bruge semantisk oversættelse, fordi på islandsk kan man ikke sige at en person ler skingert og klart (hún hlær tært og bjart). Derfor blev jeg nødt til at omformulere sætningen til “Hún hló reyndar mikið þennan vetur, meira en vanalega, tærum og björtum hlátri”.⁴⁰

Ækvivalens

Når man taler om at opnå den samme ækvivalens mellem originalsproget og målsproget, betyder det at en ytring skal have den samme virkning i målsproget som den havde i originalteksten.

I min oversættelse har jeg forsøgt at opnå den formelle ækvivalens, for at få det hele med i målteksten. Det er meget vigtigt at få så mange detaljer med som muligt i oversættelsen, men i nogle tilfælde kan det simpelthen ikke lade sig gøre. Hvis f.eks. en ordforbindelse blev oversat ordret til målsproget er det ikke sikkert at den ville give mening for læseren. Mange fraser er nemlig uigennemskuelige og derfor kunne de efterlade læseren forvirret.

Fra oversættelsen af *Som englene flyver* har jeg to eksempler, hvor jeg blev nødt til at finde en anden ordforbindelse der ækvivalerer til den i originalsproget.

- Sætningen “Ingen så meget som løftede et øjenbryn”⁴¹ oversatte jeg til “Enginn svo mikið sem deplaði auga”. Disse faste udtryk har den samme ækvivalens, som begge bruges i forbindelse med at folk ikke reagerer på noget der sker i nærheden af dem.
- Sætningen “Vi fik hende godt i jorden” kan ikke oversættes direkte til islandsk, så jeg valgte at oversætte den til “Það gekk vel að koma henni í jörðina”, som giver den samme ækvivalens men samtidig bibeholder stiltrækket.

---

⁴⁰ Fodnote 9 i oversættelsen.

⁴¹ Fodnote 27 i oversættelsen.

I disse eksempler har jeg brugt den formelle ækvivalens for at sørge for at være så tæt på originalteksten som muligt, men samtidig skulle jeg sørge for at sproget ville fungere naturligt i målteksen.

Faste udtryk og idiomer

I de fleste tekster findes nogle faste udtryk eller idiomer. De kan være ret skjulte og ofte er den eneste måde at opdage dem, at lave en grundig analyse af teksten. Idiomerne er som regel nemmere at gennemskue, mens de faste udtryk kan være sværere at finde. I *Som englene flyver* er der en del faste udtryk og idiomer. Nogle af dem kunne jeg oversætte til et tilsvarende islandsk idiom, mens jeg med andre blev nødt til at oversætte dem direkte til islandsk. Følgende er eksempler på idiomer:

- På side 20 hvor den vanvittige Steen bliver introduceret i novellen, står der at han havde bar overkrop⁴². På islandsk kan man ikke sige at én har “beran efri líkama”, derfor oversætter jeg til at han var “ber at ofan”, for det bliver som regel brugt når der er tale om at “nogen han bar overkrop”.
- På side 22 oversatte jeg det danske idiom “med gelé i knæene”⁴³ til “máttlaus í hnjúnum”. Der findes ikke rigtig et tilsvarende idiom på islandsk, så derfor valgte jeg dette udtryk i stedet for. Frasar.net oversætter “at have gelé i knæene” til “kikna í hnjúliðunum”, men det passer naturligvis ikke i denne sammenhæng.
- Nederst på side 22 har idiomet “fløjet” betydningen at være død. I stedet for at bruge “død”, besluttede jeg mig for at bibeholde billedsproget og oversatte derfor til “flogin á braut”.
- På side 23 erstatter jeg “suget i maven” med “fiðringurinn í maganum”, da man på islandsk ikke bruger “sog í maganum”, men “fiðring”.

Jeg har også et eksempel på et fast udtryk fra teksten.

- I sidste afsnit på side 24, beskriver Sisses mor hende som et rigtigt lille englebarn, da hun var lille. Betydningen er selvfølgelig at Sisse var så stille og rolig som barn at hun mindede om en engel. Som før bibeholdt jeg billedsproget og oversatte til “Hún var svo mikill engill þegar hún var lítil, svona ekta lítið englabarn”. Dette udtryk er nemlig også noget man bruger om børn på islandsk, når de er stille og rolige.

---

⁴² Fodnote 20 i oversættelsen.

⁴³ Fodnote 29 i oversættelsen.

Falske venner

Det er vigtigt at holde øjnene åbne for falske venner når man oversætter en tekst. Jeg stødte i hvert fald på en falsk ven i teksten, som jeg i begyndelsen fik oversat forkert. Ordet “stryge” kan både betyde at nogen passerer hurtigt og tæt forbi én, men også at nogen rører ved noget eller nogen, f.eks. som kærtegn. På side 21 står at “Creepy strøg forbi søsteren” på vej ud af døren. I starten oversatte jeg denne ytring til “Hann rétt straukst við mig”, i betydningen at han rørte lige ved hende da han gik forbi hende. Men når jeg fik læst teksten bedre igennem, fik jeg øje på denne falske ven, og så at betydningen kunne ikke passe i denne sammenhæng. Denne ytring er et godt eksempel på hvorfor det er så vigtigt at kigge teksten ekstra grundigt igennem.

Andet eksempel på en typisk falsk ven er det danske ord “stemning”. I teksten på side 19, står at “stemningen omkring huset var dyster og opgivende” som jeg oversætter til “andrúmsloftið í kringum húsið var ...” Jeg kunne nemt være gået i fælden og oversat til det islandske ord “stemning”, eftersom de staves ens, men ordene har ikke den samme betydning, da det islandske ord viser til noget det er sjovt eller rart, men i teksten betyder det det stikmodsatte.

Billedsprog

Billedsprog er ofte brugt i litterære tekster, for det kan pynte meget og give et særligt præg på helhedsbilledet. I Aids tekst er der en del billedsprog, men det var lidt forskelligt om jeg kunne finde et tilsvarende billede på islandsk eller om jeg besluttede mig for at oversætte det direkte og på den måde lade det forblive som det var i originalteksten. Jeg vil nu give nogle eksempler på billedsprog fra teksten:

- I starten af novellen på side 14 står der “vi sejlede hen over de glatte gader”. Der overvejede jeg om jeg skulle oversætte direkte til “við sigldum um rennisléttar göturnar”, men jeg besluttede mig for at oversætte til “við liðum um rennisléttar göturnar”. Det lyder bedre på islandsk og man kan godt sige om en båd at den “líður” i stedet for at den “siglir”. Det betyder bare at den sejler stille og roligt.
- På side 15, står “lade vores hjerner eksplodere” i forbindelse med personernes stofbrug. Her lader jeg billedsproget forblive det samme og oversætter direkte til “splundra í okkur heilunum”, selvom denne ytring ikke er noget som man normalt ville bruge på islandsk.

- “Med stjerner i øjnene” som forekommer på side 18, er billedsprog som eksisterer på islandsk, så derfor kunne jeg oversætte denne ytring direkte til “Með stjörnur í augunum”.
- På side 23 fortæller Sisse at Creepy havde “skudt noget” i hendes arm. Jeg oversætter denne ytring direkte til “Creepy hafði skotið einhverju í handlegginn á mér”. Selvom der i virkeligheden er tale om at Creepy havde sprøjtet noget i Sisses arm, synes jeg at dette billedsprog skal få lov til at stå som det er i originalteksten.

Denotation og konnotation

Som jeg skrev i teori afsnittet er der vigtigt for oversætteren at kende sætningernes konnotative betydning, så den rigtige betydning i konteksten overføres til målsproget. I *Som englenerne flyver* er der en del direkte tale, der indeholder slang og bandeord, som er typiske for den samfundsgruppe, der holder til i det ubeboede hus. I starten havde jeg lidt svært ved at finde de rigtige ord på islandsk, men jeg vil mene at jeg har fået dem oversat så tæt på originalteksten som muligt.

Et eksempel på sådan en sætning, fra teksten, er på side 21, hvor Steen løfter manden med guitaren op i luften og siger: “Dit lille forpulede møgsvin, du har ikke fattet en skid af noget som helst, jeg skal eddermaneme smadre dit lille, grimme bøssefjæs så det rykker noget...” Det er ikke muligt at oversætte sådan en ytring direkte, fordi nogle af ordene som bliver brugt eksisterer ikke på islandsk. Derfor blev jeg nødt til at finde en ny sætning til at erstatte denne med så jeg valgte at oversætte til: “Helvítis auminginn þinn, þú skilur ekki neitt, ég skal svoleiðis taka og mölva á þér ógeðslegt hommafésið...” Selvom den islandske sætning er kortere end den fra originalteksten, mener jeg at den godt kan bruges i måltekten, fordi den har alle hovedtrækkene fra originalsætningen. I den danske tekst hvor Steen slutter med at sige “så det rykker noget” har jeg valgt at udelade denne ytring helt, fordi jeg tror ikke islandsk sprog har noget der svarer til dette. Jeg mener ikke at det ændrer noget for oversættelsen.

Ironi, humor og bandeord

I teksten kunne jeg ikke finde nogle udtryk, der tydeligt skulle forestille ironi eller humor. Men til gengæld var der en del bandeord. Eksempler på disse er følgende:

- På side 17 oversætter jeg “Sisse for helvede” til “Fjandinn hafi það Sisse”.

- Bandeordet “kraftædeme” forekommer to gange i novellen og i begge tilfælde erstatter jeg ordet med “andskotinn”. På side 20 hvor Steen siger: “Der er kraftædeme ikke...”, oversætter jeg til “Þetta er andskotann ekkert...” og igen lidt senere på side 21, hvor Creepy siger “du er kraftædeme for syg i hovedet”, oversætter jeg det til “þú ert svo andskoti klikkaður í höfðinu!”
- “Giv mig Plexus, for helvede” også på side 20 oversætter jeg til “Láttu mig fá Plexus, fjandinn hafi það”.
- Og igen lidt senere på side 21 er der en lang sætning, som jeg også nævnte som eksempel i afsnittet om denotation og konnotation. Der blev jeg nødt til at omskrive sætningen, fordi en ordret oversættelse ville ikke lyde naturligt på islandsk. Jeg prøvede dog at holde opbygningen af sætningen og bruge de væsentlige træk som den har. “Dit lille forpulede møgsvin” oversatte jeg simpelthen til “Helvítis auminginn þinn” og “du har ikke fattet en skid” oversatte jeg til “þú skilur ekki rassgat⁴⁴”. Til sidst oversatte jeg bandeordet “eddermaneme” til “svoleiðis”, fordi jeg synes at pointen med dette sidste udtryk er mere for at lægge tryk på truslen, fremfor at bande.

Slang

Aidts tekst indeholder en del slang, og for det meste er der tale om slang der er kendt fra narkomiljøet. I teksten bliver jargon ofte brugt når Sisse fortæller om sin brug af narkotika og navnene på de forskellige stoffer. Denne type af jargon er ikke kendt overalt i vores samfund og derfor er det ikke givet at læseren forstår de forskellige udtryk. Eksempler på jargon fra teksten er:

- På side 16 siger Sisse at deres næser var tørre og irritable af at “snuse til himlen”. Det er metafor for at sniffe en bane kokain og “himlen” er et billede på følelsen af rusen som den giver.
- “Dårlig tjald”⁴⁵ der forekommer nogle gange i teksten, f.eks. på side 20, er udtryk for hash af dårlig kvalitet. Da jeg ikke kender så meget til narkomiljøet på Island, havde jeg svært ved at finde en tilsvarende jargon på islandsk. Til sidst besluttede jeg mig for at kontakte en person, som forbliver navnløs, der selv havde været involveret i dette miljø, for at spørge om denne jargon, samt nogle få andre. Efter min

---

⁴⁴ Fodnote 25 i oversættelsen.

⁴⁵ Fodnote 19 i oversættelsen.

forespørgsel bestemte jeg mig for at oversætte “dårlig tjald” til “lélegt stuð”, fordi “stuð” er islandsk jargon for små hashklumper som folk ryger.

- Lidt senere på side 20, forekommer “fed spade”⁴⁶ et par gange. Jeg oversatte “spade”, til “garmur”, og det er jargon for guitar på islandsk. Jeg mener ikke det virker forvirrende, fordi i sætningen før står der at “hans hår skjulte både ham og guitaren”.
- Det sidste eksempel jeg nævner, kommer også fra side 20, hvor Steen siger at Plexus “flipper dårligt”⁴⁷. Denne ytring oversætter jeg til “hann tryllist”. Selvom vi har udtrykket “flippa (út)” på islandsk kan man egentlig ikke bruge det over en slanges reaktion. Derfor blev jeg nødt til at finde en anden ytring.

Andre overvejelser

I oversættelsesforløbet stødte jeg på nogle andre problemer eller overvejelser ud over dem jeg nu har gennemgået. Disse problemer er hovedsageligt opstået på grund af den grammatiske forskel der er på originalsproget og målsproget.

Køn

I dansk er der kun to køn, det er fælleskøn og intetkøn, hvorimod der på islandsk er tre køn; hankøn, hunkøn og intetkøn. På grund af denne forskel kan der opstå problemer i oversættelsen men som regel er de ikke væsentlige.

I teksten hvor kvælerslangen Plexus forekommer er der både tale om *den* og *ham*. På islandsk er en slange af hunkøn, men senere i teksten viser det sig at Plexus er kvælerslange af hankøn. Derfor blev det lidt forvirrende om jeg skulle oversætte *den* til *hún*, inden det viste sig at Plexus var hankøn eller om jeg skulle allerede fra starten bruge *han* om slangen. Efter lidt overvejelser besluttede jeg mig for at bruge *hún*, fordi jeg synes ikke det lyder rigtigt at skrive *han* når der er tale om en slange i ubestemt form.

Stå, sidde og ligge

I danske tekster ser man hyppigt udtrykket at “noget står et eller andet sted”. Hvis dette ville være oversat direkte til islandsk ville resultatet blive unaturlig sprogbrug, fordi på islandsk hedder det ikke at “eitthvað stendur t.d. á borðinu”, men “eitthvað er á borðinu”. De danske

---

⁴⁶ Fodnote 22 i oversættelsen.

⁴⁷ Fodnote 24 i oversættelsen.

verber stå, sidde og ligge giver alle de samme problemer i en oversættelse. Eksempler fra teksten er følgende:

- På side 15 står: “Midt i rummet stod en lang sort kiste...” Hvis denne sætning blev oversat direkte til “Í miðju herberginu stóð stór, svört líkkista” ville læseren fornemme at kisten stod oprejst, midt i rummet. For at få et naturligt sprog oversatte jeg “stod” til “var”.
- Lidt senere på side 15 står at “en død fugl i sprit stod på en reol i værelset”. Der erstattede jeg også “stod” med “var” fordi ellers lyder det som om fuglen enten var levende eller udstoppet og stod på reolen.

Omskrivning

Nogle enkelte steder blev jeg nødt til at omskrive sætningen for at tilpasse den til det islandske sprog. Et eksempel på dette er på side 16 hvor sætningen lyder: “Vinteren var begyndt at opløse sig selv, tøsneen dryppede fra taget og de første knopper stod længselsfuldt svulmende fra træernes nøgne grene”. Denne sætning oversatte jeg til: “Veturinn lét loks undan og snjóa tók að leysa. Snjókrapinn seyðlaði niður af þakinu og fyrstu brum trjáanna þrútnuðu löngunarfullt, á nöktum trjágreinunum”. På trods for at jeg omskrev sætningen synes jeg det er vigtigt at holde fast ved billedsproget og jeg mener at det lykkedes.

Sammenfatning

Da jeg gik i gang med oversættelsen troede jeg ikke det ville være et særlig krævende arbejde. Grunden til at jeg troede det, var både fordi dansk og islandsk er rimelig beslægtede sprog og derfor gik jeg ud fra at arbejdet ville gå som smurt, men også fordi novellens sprog, for det meste, er rimeligt enkelt. Da jeg var kommet i gang, blev jeg klogere og indså at oversættelsesarbejdet er et meget anstrengende arbejde som kræver enorm lang tid og tålmodighed. Ud over det kræver det en rigtig god forståelse af originalsproget og fremragende kundskaber i at udtrykke sig på målsproget.

I opgaven har jeg gennemgået hvilke krav der bliver stillet til en oversætter, både af ham selv men også af samfundet. En oversætter skal være tro mod originalteksten, så læseren kan være sikker på at modtage tekstens budskab, og derfor bør han også være forsigtig med ikke at lade sine holdninger og følelser skinne igennem.

Når oversættelsesforløbet starter er det vigtigt at få originalteksten læst grundigt igennem, for at bestemme tekstens stil, genre og funktion, men det bliver gjort med en nøjagtig analyse, udført af oversætteren. Efter analysen af teksten burde oversætteren kunne vælge den rigtige metode til arbejdet, baseret på hvilken slags tekst der er tale om.

Jeg har været inde på de forskellige metoder der kan bruges ved oversættelse, bl.a. den semantiske og den kommunikative, samt de globale og lokale oversættelsesstrategier. Jeg har også gennemgået de mange faldgruber som en oversætter kan støde på, bl.a. faste udtryk, falske venner og billedsprog, fordi alle disse fælder, samt forskellige andre, er eksempler på de problemer som en oversætter kan komme ud for i sit arbejde.

I min oversættelse har jeg hovedsageligt valgt at bruge den semantiske metode, for at holde mig så tæt på originalteksten som muligt. Det virkede også fint, fordi i de fleste tilfælde kunne jeg finde de udtryk der svarede til dem på originalsproget, så det krævede ikke de helt store overvejelser. Andre steder blev jeg dog også nødt til at benytte den kommunikative metode, for at budskabet ikke ville gå tabt.

I en oversættelse som denne, mener jeg at man kan blive ved i det uendelige, fordi man aldrig føler at den er helt færdig. Hver gang jeg læser oversættelsen igennem støder jeg på noget som jeg ikke er helt tilfreds med og derfor bliver ved med at lave om på. Men et eller andet sted bliver man nødt til at holde, kigge tilbage på sit arbejde og tænke "jeg gjorde det så godt som jeg kunne".

Jeg har haft meget glæde af dette hårde arbejde, som oversættelse så sandelig er, og kunne godt tænke mig at gøre mere af det i fremtiden. Jeg vil slutte denne opgave med Buhls ord, hvor han kommer ind på at oversættelsesarbejdet kan følge utallige belønninger undervejs “for holder man af sprog, er der intet som den tilfredsstillelse, det er at finde den helt rigtige nuance, det helt rigtige ord i en given tekst” (Buhl, 2005: 36).

Litteraturliste

Ástráður Eysteinnsson. (1996). *Tvímæli – þýðingar og bókmenntir*. Reykjavík: Bókmenntafræðistofnun og Háskólaútgáfan.

Buhl, Ole. (2005). *Oversættelse - fra teori til praksis*. Systime Academic.

Christensen, Peter. (2000). *Danske digtere i det 20. århundrede. Bind 3. Fra Kirsten Thorup til Christina Hesselholdt*. København: Gads Forlag.

Heimir Pálsson og Höskuldur Þráinsson. (1988) *Um þýðingar*. Reykjavík: Iðunn.

Lundquist, Lita. (2007). *Oversættelse - problemer og strategier, set i tekstlingvistisk og pragmatisk perspektiv*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Øveraas, Kirsten Marie. (2014). *Ti faldgruber - oversættelse for ikke-oversættere*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Fra internettet

Den danske ordbog. www.ordnet.dk/ddo

Frasar.net. Dansk-islandsk sproghjælp. (2015). Hentet den 10. marts 2015 på:
<http://www.frasar.net/frasar.py?lang=da>

Madsen, Karina Søby og Vindum, Anne. (2012). *Forfatterweb et tilbud fra bibliotek og skole*. Hentet den 23. februar 2015 på: <http://www.forfatterweb.dk/oversigt/aidt-naja-marie>

Islex - ordbogen. Árni Magnússon instituttet for islandske studier. www.islex.is/dk

Snara vefbókasafn. Íslensk samheitaorðabók. http://snara.is/bls/um/_samh.aspx